היום נלמד בעזרת ה׳:

סנהדרין דף פה

בעו מיניה מרב ששת בן מהו שיעשה שליח לאביו להכותו ולקללו? אבא שעבר עבירה ובית דין חייבו אותו מלקות או נידוי (ויש מקרים שמקללים אותו בשעת הנידוי). האם הבן יכול להיות שליח בית דין להכות את אביו במלקות או לנדות את אביו?

א"ל ואחר מי התירו? אלא כבוד שמים עדיף הכא נמי כבוד שמים עדיף: ענה רב ששת – ומי התיר לאדם אחר להיות שליח בית דין להלקות או לקלל את חבירו? הרי כל ישראל הוזהרו שלא לעשות זאת לחבריהם! אלא שלמרות זאת התורה ציותה להלקות את החייב מלקות, כי כבוד שמים עדיף מהאיסור להלקות את חבירו. ואם כן גם באביו כבוד שמיים עדיף, ומותר לבן להלקות את אביו.

מיתיבי ׳ומה מי שמצוה להכותו מצוה שלא להכותו, מי שאינו מצוה להכותו אינו דין שמצוה שלא להכותו׳. מאי לאו אידי ואידי במקום מצוה הא בבנו הא באחר: לכאורה פירוש דברי הברייתא הוא כך. גם ברישא וגם בסיפא מדובר באופן שיש מצוה להלקות את האיש. ברישא מדובר באדם אחר ובסיפא מדובר באביו.

דהיינו, ׳ומה מי שמצוה להכותו׳ סתם אדם שיש מצוה להלקותו כשהוא חייב מלקות, בכל אופן ׳מצוה שלא להכותו׳ יותר מארבעים מלקות (כי כתוב "ולא יוסיף פן יוסיף"). כל שכן ׳מי שאינו מצוה להכותו׳ כלומר בנו של החייב מלקות שאין לו מצוה להלקות את אביו, ׳אינו דין שמצוה שלא להכותו׳ שלא במקום מצוה?!

ואם כן מוכח שלבן אסור להלקות את אביו. קושיא לרב ששת.

<u>תירוץ</u>: **לא, אידי ואידי לא שנא בנו ולא שנא אחר, ולא קשיא וכו׳:** ברישא ובסיפא מדובר בכל אדם (בין בנו ובין אדם אחר), אלא שברישא מדובר באופן שיש מצוה להכותו, ובסיפא באופן שאין מצוה להכותו. וכך פירושה של הברייתא – ׳ומה במקום מצוה שמצוה להכותו׳ כשהוא חייב מלקות, בכל אופן ׳מצוה שלא להכותו׳ יותר מארבעים. כל שכן ׳שלא במקום מצוה שאינו מצוה להכותו׳ כשהוא לא חייב מלקות ׳אינו דין שמצוה שלא להכותו׳ כלל!

ומהברייתא הזו לומדים את האיסור להכות כל אדם שלא במקום מצוה (בין אדם אחר ובין אביו). אבל אין ראיה שבמקום מצוה אסור לבן להלקות את אביו.

תא שמע היוצא ליהרג וכו': המחוייב מיתת בית דין שיוצא להיהרג, ובא בנו והכהו וקיללו, הבן חייב. אבל אם בא אדם אחר והכהו וקיללו הוא פטור.

והוינן בה וכו': ושאלנו על כך מה ההבדל בין בנו לאדם אחר? וביאר רב חסדא **–** מדובר שהחייב מיתה לא רוצה ללכת וצריכים להכריח אותו. לבן אסור להיות שליח בית דין להכות את אביו המחוייב מיתה, ולאדם אחר מותר. ואם כן קשה על רב ששת שאמר מותר לבן להיות שליח בית דין להכות את אביו.

תירוץ: **רב ששת מוקי לה בשאין מסרבין בו לצאת:** רב ששת יעמיד את הברייתא הנ"ל באופן שלא צריך להכריח את המחוייב מיתה ללכת, אלא הוא סתם מכה אותו. ולכן הבן שהיכה את אביו חייב.

קושיא: **אי הכי אחר נמי:** אם כן גם אדם אחר שהיכה אותו אמור להיות חייב. תירוץ: **אחר גברא קטילא הוא:** מכיון שהוא מכה אדם היוצא להיהרג, זה נחשב שהוא היכה 'אדם מת', ולכן הוא פטור מתשלומין על הצער והבושת שגרם לו. (להלן תקשה הגמרא מדוע הוא פטור ממלקות).

קושיא: **והאמר רב ששת ביישו ישן ומת חייב:** המבייש אדם ישן ולאחר מכן האדם הזה מת בתוך כדי שנתו, הוא חייב לשלם לבניו דמי בושת, כי הבנים מתביישים בכך שביזה את אביהם. ואם כן גם כאן למרות שהאיש עצמו נחשב ל'אדם מת' אבל על המכה אותו לשלם בושת לבניו. תירוץ: **הכא במאי עסקינן בשהכהו הכאה שאין בה שוה פרוטה:** מכה כל כך קלה שאין עליה תשלום אפילו של שוה פרוטה.

קושיא: **והאמר רבי אמי אמר ר' יוחנן הכהו הכאה שאין בה שוה פרוטה לוקה:** ואם כן בכל מקרה עליו להיות חייב מלקות. תירוץ: **מאי פטור דקאמר פטור מממון:** כל התייחסות כאן ('חייב' או 'פטור') היא לממון ולא למלקות.

קושיא: **מכלל דבנו חייב בממון? אלא בדינו הכא נמי בדינו:** לסיכום עד כאן – מדובר ביוצא להיהרג שלא צריך להכריח אותו לצאת, והיכה אותו סתם הכאה קלה שאין בה שווה פרוטה. ולכן אדם אחר פטור מלשלם, אבל בנו חייב.

וקשה, וכי האם בנו חייב ממון? הרי בהכאה הזו אין שווה פרוטה! אלא בהכרח שהכוונה שבנו חייב 'בדינו' והיינו שחייב מיתה על שהיכה את אביו. ואם כן גם באחר

שהיכה אותו הכוונה שפטור 'בדינו' והיינו שפטור לגמרי אפילו ממלקות. אך חוזרת הקושיא מדוע אחר פטור ממלקות?

אלא אחר היינו טעמא דפטור דאמר קרא "ונשיא בעמך לא תאור" בעושה מעשה עמך: האיסור לקלל את חבירו הוא רק במי שמתנהג כישראל, אבל מי שעובר עבירה שחייב עליה מיתה הוא לא מתנהג כיהודי ולכן מותר לקלל אותו. וזו הסיבה שאחר פטור.

קושיא: **התינח קללה הכאה מנלן:** כל זה טוב רק לגבי קללה, אבל לגבי הכאה אין לנו מקור שמותר להכות אותו. ומדוע פטור? תירוץ: **דמקשינן הכאה לקללה:** לומדים מ'במה מצינו' כמו שבקללה פטורים על מי שאינו עושה מעשה עמך, כך גם בהכאה.

קושיא: **אי הכי בנו נמי:** אם כן הבן אמור להיות פטור על הכאת וקללת אביו, שהרי אביו לא עושה מעשה עמך. תירוץ: **כדאמר רב פינחס בשעשה תשובה, הכא נמי בשעשה תשובה:** כמו שאמר רב פנחס במקום אחר, נאמר גם כאן. מדובר שהיוצא להיהרג עשה תשובה ולכן הוא כבר נחשב לעושה מעשה עמך ואסור להכות ולקלל אותו.

קושיא: **אי הכי אחר נמי:** אם כן גם לאדם אחר אסור לעשות זאת ומדוע הוא פטור? תירוץ: **אמר רב מרי בעמך במקוים שבעמך:** מהפסוק "ונשיא בעמך לא תאור" הנ"ל לומדים שרק מי ש'מקויים בעמך' כלומר שעתיד להתקיים יש עליו איסור, אבל לא על מי שיוצא להריגה. ולכן אין איסור לקלל או להכות אותו (למרות שהוא עשה תשובה).

קושיא: **אי הכי בנו נמי:** גם כן יהיה פטור. תירוץ: **מידי דהוה לאחר מיתה:** הרי אפילו לאחר מיתת אביו אסור לבן לקלל את אביו, ואם כן גם אם אביו 'לא מקויים' ויוצא להריגה, אסור לו לקלל אותו.

מאי הוה עלה? מה המסקנה בשאלה שלנו? תשובה: **אמר רבה בר רב הונא וכו' חוץ ממסית:** אם אביו מסית אנשים לעבוד עבודה זרה מותר לבנו להיות שליח בית דין להכות אותו.

משנה: זה חומר במקלל מבמכה, שהמקלל לאחר מיתה (= מקלל את אביו ואמו לאחר מותם) **חייב, והמכה לאחר מיתה פטור:** מקלל חמור ממכה, לפי שהמקלל מזיק לנשמתו של אביו.

גמרא: ת"ר: נאמר "כִּי אִישׁ אִישׁ אֲשֶׁר יְקַלֵּל אֶת אָבִיו וְאֶת אִמּוֹ מוֹת יוּמָת, אָבִיו וְאִמּוֹ קִלֵּל דָּמָיו בּוֹ", לכאורה המילים "אָבִיו וְאִמּוֹ קִלֵּל" מיותרים, שהרי כבר נאמר בתחילת הפסוק "אֲשֶׁר יְקַלֵּל אֶת אָבִיו וְאֶת אִמּוֹ", אלא זה נכתב ללמדנו שגם אם קיללם לאחר מותם חייב מיתה.

שיכול וכו': כלומר ללא הפסוק הנ"ל הייתי חושב שכשם שמכה אביו ואמו חייב רק כשהכם בעודם בחיים, כך המקלל חייב רק אם קיללם בעודם בחיים.

ועוד: ועוד טעם שצריך את הפסוק הנ"ל, שללא הפסוק היינו יכולים ללמוד בקל וחומר שחייב רק אם קיללם בחיים: ומה מכה אביו שהוא חמור, שהרי חייב גם אם אביו אינו עושה מעשה עַמְּךָ (= שאינו שומר תורה ומצוות), בכל זאת לא חייב אם הכהו לאחר מיתה, מקלל אביו שלא חייב אם אביו עושה מעשה עַמְּךָ בוודאי שלא חייב אם קיללו לאחר מיתה. לכך נאמר "**אָבִיו וְאִמּוֹ קִלֵּל**" ללמדנו שחייב לאחר מיתה.

הניחא לר' יונתן דמייתר ליה קרא אביו ואמו, אלא לר' יאשיה מאי איכא למימר?
אמנם לימוד זה טוב לשיטת רבי יונתן (= יובא מיד) שהמילים "אָבִיו וְאִמּוֹ קִלֵּל" מיותרות, ולכן אפשר ללמוד מהם שחייב לאחר מיתה, אבל לשיטת רבי יאשיה שהם לא מיותרות, מהיכן הוא לומד שחייב לאחר מיתה? הגמ' מביאה את מחלוקתם של רבי יונתן ורבי יאשיה:

דתניא: למדנו בברייתא – נאמר "כִּי אִישׁ אִישׁ אֲשֶׁר יְקַלֵּל אֶת אָבִיו וְאֶת אִמּוֹ מוֹת יוּמָת, אָבִיו וְאִמּוֹ קִלֵּל דָּמָיו בּוֹ", "איש איש" בא לרבות בת שקיללה וכן טומטום ואנדרוגינוס שקיללו שחייבים. "אֲשֶׁר יְקַלֵּל אֶת אָבִיו וְאֶת אִמּוֹ" משמע שחייב רק אם קילל את אביו ואימו יחד, מניין שאם הוא קילל רק את אביו או רק את אימו שהוא חייב? לכך נאמר גם בסוף הפסוק "אָבִיו וְאִמּוֹ קִלֵּל", ללמדנו ש**אביו קלל, אמו קלל**, כלומר בתחילת הפסוק נאמר "אֲשֶׁר יְקַלֵּל אֶת אָבִיו" – הפסוק סמך את הקללה לאביו, ובסוף הפסוק הוא סמך את הקללה לאמו – "אָבִיו וְאִמּוֹ קִלֵּל", ומכאן שגם אם קילל רק את אביו או רק אימו חייב. עד כאן דברי רבי יאשיה.

ר' יונתן אומר – כשתורה כותבת "אֶת אָבִיו וְאֶת אִמּוֹ" המשמעות היא שניהם יחד או כל אחד לחוד, עד שיפרט לך הפסוק 'יחדיו', כלומר ורק אם התורה תכתוב "את אביו ואת אמו יחדיו" אז המשמעות שהוא חייב רק אם יקלל את אביו ואמו יחד, וכיון שכאן לא נאמר "יחדיו" לכן אנו כבר יודעים שגם אם קילל רק את אביו או רק את אמו חייב, ולא צריך את סוף הפסוק "אָבִיו וְאִמּוֹ קִלֵּל" ללמדנו זאת.

נמצא שלדעת רבי יונתן סוף הפסוק "אָבִיו וְאִמּוֹ קִלֵּל" מיותר, והוא נכתב כדי ללמדנו שגם המקלל את אביו ואמו לאחר מיתה חייב. וא"כ קשה מניין לרבי יאשיה שהמקלל לאחר מיתה חייב, והרי לשיטתו הפסוק לא מיותר, ולכן הגמ' שואלת –

מנא ליה? מניין לרבי יאשיה שהמקלל לאחר מיתה חייב?

תשובה: **נפקא ליה:** הוא לומד זאת מהפסוק "**וּמְקַלֵּל אָבִיו וְאִמּוֹ מוֹת יוּמָת**" (הפסוקים הקודמים הם בספר ויקרא ופסוק זה הוא בספר שמות).

ואידך: ולשיטת רבי יונתן (שהמקלל לאחר מיתה חייב נלמד מהפסוק "אָבִיו וְאִמּוֹ קִלֵּל") פסוק זה בא לרבות בת שקיללה וכן טומטום ואנדרוגינוס שקיללו שחייבים.

קושיא: **ותיפוק ליה מאיש איש:** והרי רבי יונתן יכול ללמוד זאת מ"אִישׁ אִישׁ" (= כפי שהתבאר למעלה), וא"כ חזרה השאלה מה לומדים מהפסוק "**וּמְקַלֵּל אָבִיו וְאִמּוֹ מוֹת יוּמָת**"?

תירוץ: **דברה תורה כלשון בני אדם:** לדעת רבי יונתן לא לומדים כלום מ"איש איש", כיון שהתורה דיברה כלשון בני אדם, וכך דרך בני אדם לומר.

*

חוזרים לדברי המשנה – חומר במקלל מבמכה, שהמקלל לאחר מיתה חייב, והמכה לאחר מיתה פטור:

שאלה: **וליתני חומר במכה מבמקלל, שהמכה עשה בו שלא בעמך כבעמך, משא"כ במקלל:** מדוע המשנה לא אמרה גם שמכה חמור יותר ממקלל, שהמכה את אביו חייב גם אם אביו אינו עושה מעשה עַמְּךָ (= שאינו שומר תורה ומצוות), אבל מקלל לא חייב אם אביו אינו עושה מעשה עַמְּךָ.

תשובה: **קסבר מקשינן הכאה לקללה**: התנא של משנתנו סובר שמקישים הכאה לקללה, וכמו שהמכה את אביו חייב גם אם אביו אינו עושה מעשה עַמְּךָ כך גם המקלל חייב אם אביו אינו עושה מעשה עַמְּךָ, וא"כ אין המכה חמור ממקלל אלא הם אותו דבר.

שאלה: **לימא הני תנאי כהני תנאי:** אולי נאמר שהתנא של משנתנו הסובר שמקישים הכאה לקללה והתנא של הברייתא הסובר שלא מקישים הכאה לקללה נחלקו במחלוקתם של התנאים הללו? (= מחלוקתם תובא מיד).

☜ 'כותים' הם אומה שהתגיירה מחמת פחד מהאריות שה' שלח בהם, ואח"כ מצאו שהם עובדים ע"ז. ונחלקו בגמ' במס' חולין האם הם גירי-אמת ודינם כיהודים או שהם גירי-אריות ואינם יהודים כלל.

דתני חדא וכו': שבברייתא אחת למדנו - אסור להכות כותי אבל מותר לקללו, ובברייתא אחרת למדנו - מותר להכות ולקלל כותי.

סברוה: סברו בני הישיבה לומר שלדעת שתי הברייתות הם גירי-אמת, כלומר שבהתחלה הם התגיירו והיו גרים גמורים ועכשיו הם הרשיעו, וא"כ דינם כישראל שאינו עושה מעשה עַמְּךָ, ומחלוקתם היא האם מקישים הכאה לקללה או לא, שהברייתא הסוברת שאסור להכות כותי סוברת שלא מקישים הכאה לקללה, ולכן למרות שמותר לקללו אסור להכותו, והברייתא הסוברת שמותר להכות כותי סוברת שמקישים הכאה לקללה, וכשם שמותר לקללו כך מותר להכותו.

נמצא שכבר נחלקו הברייתות הנ"ל במחלוקת הזאת.

דחייה: **לא, דכ"ע לא מקשינן הכאה לקללה**: שתי הברייתות הנ"ל סוברות שלא מקישם הכאה לקללה, ומחלוקתם היא האם הכותים הם גירי-אמת ודינם כישראל שאינו עושה מעשה עַמְּךָ, וא"כ למרות שמותר לקללם אבל אסור להכותם, או שהם גירי-אריות והרי הם כגויים גמורים ולכן מותר גם להכותם.

קושיא: **אי הכי**: אם הטעם של הברייתא הסוברת שמותר גם להכותם הוא משום שהם גירי-אריות, א"כ איך יתכן שהברייתא אמרה שם בהמשך ששורו של כותי דינו כשורו של ישראל (= לגבי דיני נגיחה), והרי לדבריך דינם כגויים גמורים לדעת הברייתא הזאת.

אלא שמע מינה בהיקישא פליגי ש"מ: אלא בהכרח צריך לומר כמו הביאור הראשון, שלדעת כולם הם גירי-אמת, ומחלוקתם היא האם מקישים הכאה לקללה או לא.

משנה: הגונב נפש מישראל אינו חייב (= מיתה) **עד שיכניסנו לרשותו**: שנאמר "וְגֹנֵב אִישׁ וּמְכָרוֹ וְנִמְצָא בְיָדוֹ מוֹת יוּמָת".

רבי יהודה אומר, עד שיכניסנו לרשותו וישתמש בו, שנאמר "כִּי יִמָּצֵא אִישׁ גֹּנֵב נֶפֶשׁ מֵאֶחָיו מִבְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְהִתְעַמֶּר בּוֹ וּמְכָרוֹ וּמֵת הַגַּנָּב הַהוּא וּבִעַרְתָּ הָרָע מִקִּרְבֶּךָ", 'עִמּוּר' הוא מלשון שימוש.

הגונב את בנו וכו': מחלוקתם תתבאר בגמ'.

גמרא: קושיא: **ותנא קמא לא בעי עימור?** וכי לדעת תנא קמא לא צריך שהוא ישתמש בו כדי להתחייב מיתה, והרי זה נאמר במפורש בפסוק.

תירוץ: **א"ר אחא בריה דרבא:** גם לדעת ת"ק צריך להשתמש בו, אלא שלדעת ת"ק חייב גם אם השתמש בו בשימוש פחות משווה מפרוטה, ולדעת רבי יהודה חייב רק אם השתמש בו בשווה פרוטה.

*

בעי ר' ירמיה גנבו ומכרו ישן מהו: כלומר מה הדין אם גנב אותו כשהוא יָשֵׁן, ויבואר לקמן מה הספק.

מכר אשה לעוברה מהו: מה הדין אם גנב אשה מעוברת ומכר אותה על מנת שרק העובר שלה יהיה מכור לקונה, אבל לא מכר את הגוף שלה.

צדדי הספק: **דרך עימור בכך או אין דרך עימור בכך?** האם זה נחשב שהוא 'השתמש' באשה או באדם הישן, או לא?

קושיא: **ותיפוק ליה דליכא עימור כלל:** והרי אדם ישן ואשה שנמכרה רק לעוברה אין בהם שימוש כלל, שהרי אדם ישן לא שימש את הגנב כן העובר לא שימש את הגנב, ומה הסתפק ר' ירמיה?

תירוץ: **לא צריכא ישן דזגא עליה, אשה דאוקמא באפי זיקא:** מדובר שהוא נשען על האדם הישן, ואת האשה הוא העמיד שתגין עליו מפני הרוח, וככל שהיא יותר רחבה כך היא מגינה עליו יותר, ונמצא שמחמת שהיא מעוברת היא הגינה עליו יותר מאשר היא לא היתה מעוברת, וא"כ הוא נהנה מהעובר, והספק הוא האם דרך שימוש בכך או לא. **תיקו.**

*

ת"ר: נאמר "כִּי יִמָּצֵא אִישׁ גֹּנֵב נֶפֶשׁ מֵאֶחָיו", מנין שגם אשה שגנבה חייבת? תלמוד לומר "וְגֹנֵב אִישׁ וּמְכָרוֹ וְנִמְצָא בְיָדוֹ מוֹת יוּמָת", משמע בין שהגנב איש ובין שהוא אשה.

אין לי אלא איש שגנב וכו': כלומר נמצא שלמדנו שבין אם האיש גנב את האשה ובין אם הוא גנב את האיש חייב, שהרי כשהגנב הוא איש נאמר "כִּי יִמָּצֵא אִישׁ גֹּנֵב נֶפֶשׁ מֵאֶחָיו", משמע שהוא גנב כל נפש ואפילו אשה, וכן למדנו שאשה שגנבה את

האיש חייבת, שנאמר "וְגֹנֵב אִישׁ", ולא נאמר מי הוא הגונב, אלא בין איש שגנב ובין אשה שגנבה חייבים. אבל **אשה שגנבה אשה מניין** שהיא חייבת?

תלמוד לומר "כִּי יִמָּצֵא אִישׁ גֹּנֵב נֶפֶשׁ מֵאֶחָיו מִבְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְהִתְעַמֶּר בּוֹ וּמְכָרוֹ וּמֵת הַגַּנָּב הַהוּא" משמע שאפילו אשה שגנבה אשה חייבת מיתה.

תניא אידך: הגמ' מביאה ברייתא נוספת בעניין. נאמר "כִּי יִמָּצֵא אִישׁ גֹּנֵב נֶפֶשׁ מֵאֶחָיו" משמע כל נפש, כלומר בין שהוא גונב את האיש ובין שהוא גונב את האשה, או שגונב את הגר, או שגונב עבד משוחרר, או שגונב את הקטן, בכולם חייב.

ממשיכה הברייתא:

גנבו ולא מכרו, או שמכרו ועדיין האדם הנגנב נמצא ברשות עצמו, דהיינו שהגנב לא הספיק להכניס אותו לרשותו קודם שמכרו, פטור, שהרי יש כאן מכירה בלי גניבה. מכרו לאביו של הנגנב, או לאחיו, או לאחד מן הקרובים שלו, חייב.